

Димитър Георгиев Саранеделчев е роден на 7ст.с./19 н.с. март 1892 г. в Казанлък. Учи в Кърненското училище, а после – в прогимназия „Гавраил и Мария Константинови“ в родния си град. След това, също като по-големия си брат Стойчо, започва работа в ковашката работилница на баща си Георги.

Призоваването му за отбиване на редовна военна служба съвпада и с всеобщата мобилизация и обявяването на Балканската война. В нейната втора фаза, а след това и в Междусъюзническата война, участва с 23-ти п. Шипченски полк. След нейния край отново започва работа при баща си, но този път наред с ежедневните ковашко-железарски поръчки на клиенти отделя време да майстори самоделни оръжия по образци на тези, с които е воювал. Особено го интригува изработването на картечница, като си поставя за цел тя да бъде по-скорострелна от немската, с която е воювал на фронта. На път е да постигне целта си, но отново е мобилизиран, този път по повод подготовката за участие на България в Първата световна война. На 19 септември 1915 година 23-ти пехотен Шипченски полк потегля пеша от Казанлък, през връх Свети Никола за Габрово, където е натоварен на влак. На 26 септември пристига в Белоградчик. Привечер на 27 септември полкът е вдигнат по тревога, защото сърбите са нападнали без да е обявена войната.

Призори на 28 септември 1-ва дружина с атака овладява връх Китка. Това е славен момент в историята на един от най-великите български полкове, който през Балканската война е наречен от Дели Алай – „Лудият полк“.

В редиците на този полк заедно с редовни занаятчии, селяни и дребни търговци е и Димитър Георгиев Саранеделчев. Отначало воюва в редиците на 2-ра дружина на полка с командир подполковник Васил Велев, който е роднина на майка му Минка.

Този талантлив военоначалник знае за заниманията на Митьо преди началото на войната и за изработената от него картечница. Решава, че уменията на младия му родственик трябва да бъдат използвани по най-подходящ начин и издейства от командването, когато полкът не води активни бойни действия, Митьо да бъде пускан в отпуск, за да продължи в работилницата на баща си с доусъвършенстване на изработения прототип на българска картечница. За тази част от живота на Димитър Георгиев Саранеделчев разказва Донка

Саранеделчева, съпруга на брат му Боньо: „Полковник Велев пускал Митьо от фронта да прави картечницата. На българите вече им била омръзнала войната. Митьо се запознал с германците в окопите, един от които правил мандолина. Като му дават отпускатой идва да прави картечницата – там долу в избата. Един път като взел от баща си Георги големия чук и мъж ми Боньо разказва:

- Чуваме го, прас, прас - отиваме да видим какво прави... разбива картечницата.

Викаме: - Какво правиш бе човек?

Той: - Махайте се, каквото правя, правя, махайте се.

- Бе, недей бе човек, защо го разваляш?! Толкова труд си хвърлил за това нещо, то ще те издигне - увещават го всички, но той не - начупил я на сол картечницата и казвал:

- Отсега нататък оръжие няма да правя. Ще правя мандолини и китари, да веселя хората.

И дори донесъл стари, разглобени – да се учат той и братята му как да ги правят. А тя каква била работата!

Той чул в окопите как роптаят войниците и един от тях рекъл:

- Неговата мама, ние гинем тука в окопите, а той ще прави картечница да избива хората. Отде накъде! Ще го прекараме някъде.

Имали предвид, че го смятали за човек на началството и се закатали, че ще го очистят. Той, като чул това, нещо се замислил, а пък с него на фронта били Борис Гюдюлев от Шипка и Борис Хаджиниколов от Пещера. Те били вегетарианци-толстоисти, близки с Христо Досев от Стара Загора, който е бил при самия дядо Толстой в Русия, помагал му е. Та бате Митьо от тях разбира, че не е на прав път, и като има предвид заканите на войниците да го убият заради картечницата, използва една от отпуските като идва в Казанлък да я строши и заявява, че отсега нататък няма да прави оръжия, а мандолини, китари и цигулки. Тогава е станал вегетарианец-толстоист. От него братята му Боньо и Иван възприели тази идея.“

След като разбил картеницата Димитър я изхвърлил в септичната яма на двора. Някои от частите запазил и от тях, след войната изработил в работилницата на баща си Георги длета и други инструменти, необходими му за изработка на мандолини и китари.

След завръщане от войната, Димитър започва усилено да се занимава с усвояване на лютиерското изкуство. Посвещава на своите занимания по-малките си братя Петко, Боньо и Иван. Работилницата му е в една от стаите, построени от баща му през 80-те години на XIXв. в най-източната част на Саранеделчевия двор. Често там идват приятелите му от детските години -- художниците Иван Петков и Иван Милев, композиторът Петко Стайнов, роднините на Петко - Маньо, Генчо, Захари Стайнови и много други от тогавашния интелектуален елит на Казанлък. За този период най-малкият му брат Иван си спомня: „Бати Митьо имаше голям авторитет всред тези хора. Те го ценяха, защото беше много сръчен, разбираше от много неща. Освен това беше много добър и услужлив. Интересуваше се много и от културния живот в Казанлък. Всяка вечер, много добре облечен, с папийонка и мека шапка излизаше на срещи с приятели, на разходка, на театър или кино“.

От тези спомени може да се направи извод, че Димитър не се задоволява да общува само със съидейниците си - вегетарианци и толстоисти, а с много по-широк кръг от интелектуалния елит на града. Някои от по-заможните му приятели, като Маньо Стайнов го подтикват да отиде за известно време в чужбина и да доусъвършенства своите умения в лютиерското изкуство. Той сам разбира това, като има желание да отиде главно в Германия или Чехия, където е най-развито това производство.

За тази част от живота му, в свои ръкописни записки синът му Георги пише: „Започва да изучава немски език и има голямо желание за специализация, но няма парични средства за това. През 1922 г. Пловдивската търговска-индустриална камара обявява конкурс за изпращане на един човек в Германия за производството на струнни музикални инструменти. Димитър Георгиев се подготвя най-старателно и се явява с няколко инструмента пред комисия главно от музиканти. Комисията преглежда изработените инструменти и се изненадва, че в нашата страна има такъв самоук майстор - лютиер и

единодушно решава да изпрати него на специализация в Германия. За целта са отпуснати средства за път и стипендия. Заминава в началото на 1923 г.“

В разговор с журналиста Иван Шипчанов през 1967 г. сам Димитър Георгиев е споделил, че при отиването в Германия българският дипломатически представител го завел в Лайпциг и го оставил там да учи тънкостите на лютиерството. В продължение на три месеца при него Димитър най-послушно изпълнявал указанията на своя учител, но не останал доволен, защото в тази работилница се работило само с готови полуфабрикати. Тогава пожелал да отиде в Маркнойкирхен - град, прочут като център на лютиерството“.

Синът му, в своите ръкописни записки за тази част от специализацията на баща си, пише: „Постъпва при един майстор, който изработва детайли за мандолини. За съвсем кратко време усвоява всичко, което вижда. Майсторът го посъветва да отиде при известния майстор на щрайхови инструменти Ото Рубнер. Той го приема при себе си, където Димитър за половин година изучава новите за него начини на производство. След това преминава на обучение и при други майстори, които изработват отделни детайли на музикални инструменти. Производството е надомно, като отделни семейства изработват детайли, а други ги сглобяват и завършват музикалните инструменти. Въпреки че от отделни майстори не намира отзивчивост в началото, поради общителния му характер, прилежанието и скромността му, в края на краищата той успява да научи всичко необходимо, както и да се снабди с нужната за производството литература.“

Племенникът му, Георги Иванов (работил в „Кремона“ Казанлък) разказва: “В Маркнойкирхен чичо Митьо попаднал на един майстор с четири дъщери. Чичо Митьо всяка сутрин ставал рано, бягал, спортувал, бил много старателен, дисциплиниран, скромен и добър. Все качества, които се ценят от германците. И този германски майстор много харесал чичо Митьо, че като минал срокът му на специализация предложил да си избере една от дъщерите за жена и да наследи фирмата му. Чичо отговорил:

- Братята в България ме чакат. Трябва всичко, което съм научил тук, да отида в България, в Казанлък и да го предам на братята си.

Той през цялото време всичко описвал с писма до братята си Петко, Боньо и Иван.“

В края на февруари 1924 г. Димитър Георгиев Саранделчев се завръща в Казанлък и основава с братята си фирмата за струнни и музикални инструменти, която по негово предложение наименоват „Кремона“, на италианския град - родно място на велики лютиери като Амати, Страдивари, Гуарнери и др. Първоначално тяхната работилница наименована „Ателие Кремона за струнни музикални инструменти на братя Георгиеви“ се помещава в малките им стаички в наследствения двор на тяхната майка. Пред сградата в този двор са поставени две от популярните снимки на братята Димитър, Бончо и Иван с табелата на ателие „Кремона“, направена на 08.11.1964г.

За първите години на „Кремона“ разказва Донка Саранделчева - съпруга на брата на Димитър, Боньо: „Много трудно им е било в началото, особено с продажбите. В Стара Загора имало една книжарница и носили там изработените инструменти.

- Търговецът-арменец - вика Боньо - душата ти с памук ще извади и често се случваше да се върна без да оставя нещо за продажба, защото на безценица искаше да ги вземе... Та започнахме, но нямахме капитал.

Митьо и Боньо са били приятели с дъновисти и анархисти. А по него време повечето в управата на Популярна банка са анархисти. Такива са Мандажиев, Ив. Константинов, Кольо Антонов. Анархистите пък се въртят между нас, толстоистите. Имало е някакво сходство и са се разбирали, обаче нашите ги отричат, нашите са против всякакво оръжие и казват, че ние не можем да вземаме власт с насилие, да избиваме хора и да задържаме власт с насилие. Ние си караме по нашия си, по еволюционния път. Боньо казваше:

- Аз им викам всеки да си премете пред къщата и цялата улица ще е преметена. А вие не метете пред вас.

Има предвид, че всеки трябва да работи върху себе си и така ще се постигне нещо похубаво, по-съвършено. И така, нашите сключват споразумение с управата на Популярната банка, преместват се да работят от стаите у дома, в по-големи помещения, собственост на банката, намиращи се на площада. От банката се кандърдисват да ги кредитират, ама нашите им предават всички инструменти, материали и готова стока. Започват да работят за Популярна банка. Митьо работи като технически ръководител и майстор със заплащане на

процент от печалбата, а Боньо и Иван като работници на заплата. Имало е едно положение, че са изработили много инструменти, на които не са намерили достатъчно пазар. Останали са на склад и понеже нямали качествен сух материал, някои от инструментите са започнали да се развалят. В Популярна банка свикват събрание, на което обиждат Митьо, а Боньо много се ядосва и напуска. Митьо пък отива да работи като оръжейник в завод Арсенал.“

Явно е, че първата любов на Димитър към оръжията не го е напуснала и, въпреки толстоистите му идеи, за мнозина стари казанлъчани той остава известен и в по-късни години като „Митьо пушкаджията“. Междувременно в свободното си време продължава да упражнява лютиерството.

На 9 декември 1928 година Димитър Саранеделчев се оженва в Казанлък за Тошка Сарафова. На 29 септември 1929 година се ражда първото им дете – Мария, а на 10 юни 1933 година второто – Георги.

През 1938-39г. Димитър строи къща на двайсетина метра от стълбите за парк „Тюлбето“. Къщата е по плана на тази, в която е живял и работил в Германия. На първия етаж е работилницата, а на втория - дом за живеене с тераса. Завършена е и семейството заживява в нея през 1939 година. Димитър напуска „Арсенал“ и открива своето частно ателие станало притегателен център на мнозина забележителни казанлъчани.

В тази връзка, Мария Пройкова, племеничка на съпругата му Тошка, споделя в сборника „Казанлък в миналото и днес“, книга УТ. изд. 2001г.: „Едва ли имаше казанлъчанин, който да не познава Димитър Георгиев Саранеделчев или както всички го наричаха ласкаво - бай Митьо. С едро, червендалесто лице, с четинест перчем, вечно усмихнат, той посрещаше приветливо в работилницата си за музикални инструменти целия град. Децата на махалата се пречкаха навсякъде, питаха, пипаха яворовите трупчета, играеха с тях, възрастните с часове стояха при него - на сладки приказки и никой не забелязваше, че той работи и то не каква да е работа, а фина и деликатна работа: вдъхва живот на някоя бляскава цигулка или кара да засвири, меко и топло, красиво, непипнато сякаш от човешка ръка виолончело. Той беше еднакво щастлив и добър със стари и млади, защото ги посрещаше от сърце“.

Стефан Саранеделчев, също споделя свои спомени от гостуванията в работилницата на Митьо - брат на неговия дядо Стойчо: „Винаги ме посрещаше, едва ли не, като принц, изоставяше работата си и започваше да ме пита какво да ми изработи - дали дървена сабя, или дървен пистолет, или нещо подобно. Всеки път се връщах вкъщи с нова играчка, набързо изработена от чичо.“

Оа. полк. Иван Безлов си спомня с възхищение за чичо Митьо: „Бях млад офицер и една снежна, тъмна утрин трябваше да отидем с десетина други млади офицери до стълбището за „Тюлбето“ и да чакаме командира, който да ни поведе към полигона за стрелба. Стоим и чакаме, командирът не идва, а ние замръзнахме... По едно време от работилницата си излезе бай Митьо и ни вика: - Момчета, виждам ви, мръзнете, заповядайте вътре да се постоплите!

Само това и чакахме. Влязохме, а той запалил печката, тя бумти - топло, приятно. На печката - голям чайник с липов чай. Донесе чаши и сипа на всеки. Едва тогава ме позна и вика:

- Иванчо и ти ли си с тях?

Колегите като разбраха, че сме родственици, години наред споменаваха за този случай с възхищение -- какъв роднина имам.“

През 40-те и 50-те години на миналия век изработените от Димитър Георгиев Саранеделчев музикални инструменти са сред предпочитаните от видни музикални изпълнители. Печелят награди в много изложения у нас и в чужбина. Но за частните производители, дори и такива като Димитър Георгиев, в онези времена става все по-трудно. За това си спомня снаха му - Ефимия: “Свекърът ми си е водил подробни сметки за приходите и разходите. От нея се вижда колко трудно му е било. Даже на едно място е записал с червен молив: „Приключвам годината с фалит“. И аз си спомням, че през 60-те години той плащаше непосилни данъци.

Веднъж след поредното посещение на данъчните ми стана много мъчно за свекъра ми, набрах кураж и отидох при първия секретар на градския комитет на управляващата комунистическа партия Петко Влаев, като му разказах всичко.

Казвам му: - Бива ли така да се отнасят с този възрастен човек, който работи колкото да се издържа, а не да трупа печалби?!

Влаев ми вика: - Така ли? Не знаех това нещо... Аз всеки ден минавам там и бай Митьо го виждам, приказваме си, а той нищо не ми е казал за тези неща.

Викам му: - Другарю Влаев, свекърът ми е такъв човек, че и да тъне в мизерия, никога на никого няма да се оплаче.

- Кажете му утре да дойде при мене.

Действително свекърът ми отиде при Влаев и какво са си говорили не знам, но оттогава за няколко години до края на живота му му сложиха един символичен данък.“

На 18 октомври 1952 година, дъщеря му Мария ражда първата внучка - Ирена, а на 9.06.1962г., снахата Ефимия ражда втората внучка Елвира - бъдещата популярна българска певица.

За това време Ефимия си спомня: „Бях отишла през последния месец на бременността при родителите си В Смолян и там родих. Не мога да забравя и пазя като скъп спомен едно писмо на чичо ти Митко: „Мило Ефче, здравей! Мина повече от седмица от както замина, и се чувства твоето отсъствие. Навярно си добре при майка и татко, но ние чакаме с нетърпение добра вест. Гледай през това време, в което си в Смолян, да бъдеш жизнена и радостна, за да бъде (детето) здраво и добро. Животът ти да бъде с положителни мисли, за което не се съмнявам... Ефче, желая ти всичко най-хубаво, радост и добро освобождаване. Ще бъда радостен, ако е момиче името да е Флорита, а ако е момче Гуарниери - майстор на цигулки, но всичко остава на вашето желание и както сте решили, само живот и здраве да е.

Поздрави майка си, баща си и двете си сестричета!

Приеми далечен поздрав от всички ни!“

Димитър Георгиев Саранеделчев почива на 29 ноември 1969г. Според снаха му той не се е залежавал, но е страдал от анемия. Тогава не бяха известни много от тези заболявания, както сега, за да се направят прецизни изследвания и да се установи от каква точно анемия е боледувал. Предполагало се е, че неговата анемия е от многогодишното вегетарианство, а той до последния си ден остава такъв.

През лятото на 2014 година от “Кремона България” ЕООД - Казанлък в двора на предприятието откриват красив паметник на човека, който е поставил началото му. По повод откриването му се състои мило тържество, на което присъстват стотици хора.

Пред всички тях снаха му - Ефимия Георгиева споделя в словото си: „ Хората го наричаха „бай Митьо“, а аз - „дедушка“. Човек душа, отдал целият си живот за изучаване вибрационните свойства на дървото. Дървото, хубавият чам или явор, красивите жилки, вплетени в него, беше радостта и смисълът на живота. Спомням си, когато между многото дървета намереше някое красиво парче с хубави жилки, сияеше от радост и казваше: „Ефче, виж какво чудо е създала природата, мале, каква красота!“

Такъв беше моят свекър - истински чист, излъчващ светлина. Тези ръце и този ум е създавал цигулки, китари, виоли, контрабаси, чела, мандолини - пръснати по света, но малцина знаят, че е изобретил и картелница, но любовта към хората и уважението към живота го карат да не даде ход на проекта и унищожава прототипа.

Моят свекър, нашият дедушка, изля душата и живота си в дърво, в струни, в музика. Беше скромнен, любвеобилен. На мравката път правеше, вегетарианец и толстоист. Любовта и уважението беше неговото житейско кредо. Работилницата му бе място, посещавано от много видни музиканти, композитори, а така също и от личности като Петко Стайнов, Дечко Узунов, Чудомир, Станьо Стаматов, проф. Рашев и много други.

Щастлива бях, че живяхме заедно. Тези големи сини очи, изпълнени с любов, доброта и понякога с тъга, не мога да забравя. Той остави положителен отпечатък в моя живот и живота на всички около себе си!“